ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

Farg’ona Davlat Universiteti Pedagogika-psixologiya va san’atshunoslik fakulteti
Boshlang’ich ta’lim yo’nalishi 4-bosqich talabasi

Abdusalimova O’g’iloy Ismoiljon qizi

Ilmiy rahbar Farg’ona davlat universiteti katta o’qituvchisi,

pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori(PhD)

Ikromova Gulhida Ahmadillo qizi

MAVZU: BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIDA KICHIK FOLKLOR JANRLARI ORQALI ESTETIK DID VA AXLOQIY TARBIYANI SHAKLLANTIRISH.

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida kichik folklor janrlari orqali estetik idrokni rivojlantirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, maqolada boshlang‘ich ta’lim jarayonida maqol, topishmoq, tez aytish va boshqa kichik folklor janrlaridan foydalanishning metodik jihatlari hamda ularning o‘quvchilarning ijodiy fikrlashi va o‘qish savodxonligini rivojlantirishdagi ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: Kichik folklor janrlari, xalq og‘zaki ijodi, estetik idrok, boshlang‘ich ta’lim, badiiy tafakkur, nutq madaniyati, o‘qish savodxonligi, estetik tarbiya, ijodiy fikrlash.

Kirish

Bugungi kunda jahon ta’lim tizimida yosh avlodni har tomonlama barkamol etib tarbiyalash, ularning estetik didi va ijodiy tafakkurini rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’lim bosqichida o‘quvchilarning estetik idrokini shakllantirish ularning shaxs sifatida kamol topishida muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda xalq og‘zaki ijodi namunalaridan samarali foydalanish ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Xalq og‘zaki ijodi asrlar davomida xalqning hayotiy tajribasi, dunyoqarashi va ma’naviy qadriyatlarini o‘zida mujassam etgan boy madaniy meros hisoblanadi. Uning tarkibiy qismi bo‘lgan kichik folklor janrlari – maqollar, topishmoqlar, tez aytishlar, matallar va boshqa janrlar o‘quvchilarning nutqini rivojlantirish, tafakkurini kengaytirish hamda estetik didini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Respublikamizda ta’lim tizimini rivojlantirish, yosh avlodni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash va ularning o‘qish savodxonligini oshirish masalalariga alohida e’tibor qaratilmoqda. Shu sababli boshlang‘ich ta’lim jarayonida kichik folklor janrlaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlarini o‘rganish dolzarb ilmiy masalalardan biri hisoblanadi.

Asosiy qism

Kichik folklor janrlarining pedagogik ahamiyati

Kichik folklor janrlari xalq og‘zaki ijodining eng qadimiy va keng tarqalgan shakllaridan biri hisoblanadi. Ular qisqa, mazmunan boy hamda badiiy jihatdan obrazli bo‘lib, o‘quvchilarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Masalan, maqollar hayotiy tajribaga asoslangan hikmatli fikrlarni o‘zida mujassam etadi. Ular o‘quvchilarda axloqiy fazilatlarni shakllantirish bilan birga, fikrni qisqa va lo‘nda ifodalash ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi. Topishmoqlar esa o‘quvchilarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ular orqali o‘quvchilar predmet va hodisalarning belgilarini tahlil qilish, ularni solishtirish hamda xulosa chiqarish ko‘nikmalariga ega bo‘ladilar.

Tez aytishlar o‘quvchilarning nutq apparatini rivojlantirish, talaffuzni to‘g‘rilash hamda nutq tezligini oshirishga yordam beradi. Shu bilan birga, ular bolalarda qiziqish uyg‘otib, dars jarayonini jonlantiradi.

Kichik folklor janrlarining estetik idrokni rivojlantirishdagi o‘rni

Estetik idrok shaxsning go‘zallikni his etish, badiiy obrazlarni tushunish hamda ulardan zavqlanish qobiliyatini ifodalaydi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida estetik idrokni rivojlantirish ularning badiiy tafakkuri va estetik didini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Kichik folklor janrlari o‘zining obrazliligi, ritmikligi va badiiy ifoda vositalarining boyligi bilan o‘quvchilarning estetik idrokini rivojlantirishga xizmat qiladi. Masalan, topishmoqlarda tasviriy ifoda vositalari orqali predmet yoki hodisa obrazli tarzda ifodalanadi. Bu esa o‘quvchilarning tasavvurini boyitadi va ularning badiiy tafakkurini rivojlantiradi.

Maqollar esa o‘zining qisqa va lo‘nda shakli bilan o‘quvchilarga hayotiy haqiqatlarni estetik shaklda yetkazadi. Bu jarayon o‘quvchilarda go‘zallikni his etish, badiiy fikrni anglash va estetik baholash ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Boshlang‘ich ta’lim jarayonida kichik folklor janrlaridan foydalanish metodikasi

Boshlang‘ich sinf darslarida kichik folklor janrlaridan foydalanish o‘quvchilarning faolligini oshiradi va dars jarayonini qiziqarli tashkil etishga yordam beradi. Masalan, o‘qish darslarida maqol va topishmoqlardan foydalanish o‘quvchilarning matn mazmunini chuqurroq anglashiga yordam beradi.

Ona tili darslarida esa tez aytishlar yordamida o‘quvchilarning talaffuz ko‘nikmalarini rivojlantirish mumkin. Shuningdek, o‘quvchilarga maqollarning ma’nosini tushuntirish, ularga mos vaziyatlar keltirish yoki yangi topishmoqlar tuzish kabi ijodiy topshiriqlar berish ularning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi.

Shu sababli kichik folklor janrlarini ta’lim jarayoniga tizimli ravishda tatbiq etish o‘quvchilarning estetik idrokini rivojlantirish bilan birga, ularning nutq madaniyati va o‘qish savodxonligini oshirishga ham xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, kichik folklor janrlari boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining estetik idrokini rivojlantirishda muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Ular o‘quvchilarning badiiy tafakkuri, nutq boyligi hamda ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Maqol,

topishmoq va tez aytishlardan dars jarayonida samarali foydalanish o‘quvchilarning ta’limga bo‘lgan qiziqishini oshiradi hamda ularning milliy madaniyatga hurmat tuyg‘usini shakllantiradi.

Shu bois boshlang‘ich ta’lim tizimida kichik folklor janrlaridan foydalanish metodikasini yanada takomillashtirish, ularni dars jarayoniga keng joriy etish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.

2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2022.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi PF–5712-son “O‘zbekiston Respublikasi xalq ta’limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni.

4.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 20-oktabrdagi PF–6084-son “Mamlakatimizda o‘zbek tilini yanada rivojlantirish va til siyosatini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi Farmoni.

5. Imomov K. O‘zbek xalq og‘zaki ijodi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2010.

6. Murodov M. O‘zbek folklori. – Toshkent: Fan, 2009.

7. Jo‘rayev M., Eshonqulov J. Folklorshunoslik asoslari. – Toshkent: Fan, 2017.

8.Mahmudov N., Nurmonov A. Ona tili o‘qitish metodikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.

9.To‘xliyev B. Bolalar adabiyoti. – Toshkent: O‘zbekiston, 2012.

10.G‘afforova T., Shodmonov E. Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016

.11. Qodirov B. Boshlang‘ich sinflarda o‘qish darslarini tashkil etish metodikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.

12.Quronov M. Milliy tarbiya va ma’naviyat asoslari. – Toshkent: Ma’naviyat, 2013.